Praktiskās rokasgrāmatas un rīki

2022. gada novembris

EUROPEAN UNION AGENCY FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

EUROPEAN UNION AGENCY FOR ASYLUM

Praktiskie rīki aizbildņiem

Pagaidu aizsardzība no Ukrainas bēgošiem bērniem bez pavadoņa

Praktiskie rīki aizbildņiem

Pagaidu aizsardzība no Ukrainas bēgošiem bērniem bez pavadoņa

2022. gada novembris

Manuskripts pabeigts 2022. gada novembrī

Ne Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra (EUAA) vai Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA), ne personas, kuras rīkojas aģentūru vārdā, nav atbildīgas par šajā publikācijā iekļautās informācijas iespējamo izmantošanu.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022. gads

PDF ISBN 978-92-9403-181-5 doi: 10.2847/528645 BZ-07-22-960-LV-N

© Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra (EUAA), Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA), 2022. gads

Vāka attēls, Valeriy_G, © iStock, 2022. gads

Pārpublicēšanas gadījumā atsauce uz avotu ir obligāta. Lai izmantotu vai reproducētu fotoattēlus vai citu materiālu, uz ko neattiecas EUAA autortiesības, jāsaņem atļauja tieši no autortiesību īpašniekiem

Saturs

Saīsinājumu saraksts **4**

Par praktisko rīku sēriju **5**

Šis rīks pagaidu aizsardzībai **5**

1. Kas ir pagaidu aizsardzība? **7**

2. Kas ir no Ukrainas bēgošie bērni? **9**

3. Kas jums kā aizbildnim jāzina par pagaidu aizsardzību? **11**

3.1. Kādas ir pagaidu aizsardzības saņēmēja bērnu tiesības? 11

3.1.1. Visiem bērniem 11

3.1.2. Bērni bez pavadoņa 13

3.1.3. Bērni, ko pavada aizbildnis, ko formāli iecēlušas Ukrainas iestādes ... 15

3.2. Kā darbojas pagaidu aizsardzība? 17

3.3. Kā pagaidu aizsardzība ir saistīta ar citām procedūrām? 18

4. Kas jums kā aizbildnim ir jādara? **22**

Pielikumi **27**

Papildu avoti 27

4.1. Aizbildņa lomas darbplūsma pagaidu aizsardzības kontekstā 29

Saīsinājumu saraksts

Termins	Definīcija
CRC	Bērnu tiesību konvencija
Dalībvalstis	Eiropas Savienības dalībvalstis
ES	Eiropas Savienība
ES+ valstis	Eiropas Savienības dalībvalstis un asociētās valstis
EUAA	Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra
FRA	Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra
Padomes Īstenošanas lēmums	2022. gada 4. marta Padomes Īstenošanas lēmums (ES) 2022/382, ar ko Direktīvas 2001/55/EK 5. panta nozīmē konstatē no Ukrainas pārvietoto personu masveida pieplūduma esamību un nosaka pagaidu aizsardzības ieviešanu
TPD	Padomes 2001. gada 20. jūlija Direktīva 2001/55/EK par obligātajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas
UNHCR	Apvienoto Nāciju Organizācijas Augstais komisārs bēgļu jautājumos

Par praktisko rīku sēriju

Eiropas Savienības Patvēruma aģentūra (EUAA) un Eiropas Savienības Pamattiesību aģentūra (FRA) ir apvienojušas spēkus, lai izstrādātu praktisko rīku sēriju aizbildņiem, kas atbild par bērniem bez pavadoņa ar starptautiskas aizsardzības vajadzībām. Mērķis ir sniegt atbalstu aizbildņiem viņu ikdienas pienākumos un pienākumos patvēruma procedūras laikā, tostarp Dublinas procedūras un pagaidu aizsardzības laikā. Tādējādi praktisko rīku sērija pievērsīsies šādām tēmām:

- pagaidu aizsardzība;
- ievads starptautiskajā aizsardzībā;
- patvēruma procedūra;
- īpašās patvērumu procedūras, piemēram, Dublinas procedūra vai robežkontroles procedūras.

Šo praktisko rīku mērķis ir ļaut aizbildnim labāk informēt bērnu un palīdzēt viņam procesa laikā, tādējādi palīdzot bērnam labāk izprast iesaistīto darbību nozīmi. Tiks uzlabota bērna jēgpilnā līdzdalība un spēja pieņemt apzinātus lēmumus.

Labi funkcionējošas aizbildniecības sistēmas ir būtiskas bērna interešu un tiesību veicināšanā. Pārstāvim jānodrošina, lai patvēruma procedūras laikā nepilngadīgajam atbilstoši tiek sniegts juridiskais, sociālais, medicīniskais un psiholoģiskais atbalsts, kamēr attiecībā uz nepilngadīgo nav rasts ilglaicīgs risinājums.

Praktisko rīku izstrādē EUAA un FRA ir konsultējušās ar Eiropas Aizbildnības tīklu, izmantojot ātru vajadzību novērtējumu, lai definētu mērķus un tēmas, uz kurām attiecas praktiskie rīki.

Sērijā ietilps vairāki bukleti, plūsmas diagrammas un plakāti, un tā būs pielāgojama nacionālajam kontekstam, kurā aizbildņi darbojas kopā ar bērniem. Šī iemesla dēļ iekļauti arī rediģējami lodziņi.

Ņemot vērā sērijas mērķgrupu, rīki ir balstīti uz FRA un Eiropas Komisijas izdotu aizbildnības rokasgrāmatu ([1]) un tie atbilst FRA aizbildņu apmācību modeļiem ([2]).

Šis rīks pagaidu aizsardzībai

Šajā rīkā galvenā uzmanība ir pievērsta pagaidu aizsardzības tēmai. Tas ir pirmais aizbildņiem paredzētās sērijas dokuments. Tā mērķis ir palīdzēt ES dalībvalsts ieceltam aizbildnim sniegt

([1]) FRA un Eiropas Komisija, *Aizbildnība bērniem, kuriem atņemta vecāku aprūpe — rokasgrāmata aizbildnības sistēmu stiprināšanai, lai parūpētos par cilvēku tirdzniecībā cietušo bērnu īpašajām vajadzībām*, 2014. gada 30. jūnijs.

[2] FRA e-apmācību tīmekļvietne ir pieejama šeit: https://e-learning.fra.europa.eu/

atbalstu no Ukrainas pārvietotiem bērniem reģistrēties pagaidu aizsardzībai un izmantot savas tiesības.

Šis rīks ir sadalīts četrās daļās:

1. Kas ir pagaidu aizsardzība?

Pagaidu aizsardzības direktīvā izklāstīts vispārējs aizsardzības pārskats un tiesības.

2. Kas ir no Ukrainas bēgošie bērni?

Šī nodaļa atspoguļo visbiežākās situācijas, kādās bērni no Ukrainas ierodas ES.

3. Kas jums kā aizbildnim jāzina par pagaidu aizsardzību?

Šajā nodaļā uzmanība tiek pievērsta bērnu ar pagaidu aizsardzību tiesībām, reģistrācijai pagaidu aizsardzībai vai jebkuram citam bērniem pieejamam juridiskam statusam, ko var izpētīt.

4. Kas jums kā aizbildnim jāzina par pagaidu aizsardzību?

Šajā nodaļā ir izskaidrota pagaidu aizsardzības ietekme uz jūsu ikdienas darbiem un kā šajā kontekstā ir jāpiemēro aizsardzības pasākumi.

Dokumentam ir divi pielikumi, kuros atradīsiet:

a) **Papildu avotus** ar hipersaitēm uz papildu informāciju par pagaidu aizsardzību.
b) **Darbplūsmu**, lai vizualizētu galvenos jūsu lomas uzdevumus dažādos pagaidu aizsardzības posmos.

Rīks ietver arī divas papildu funkcijas:

- **Zilie lodziņi** ir rediģējami lodziņi, kuros varat ievadīt savai valstij specifisku informāciju.
- **Padomu lodziņi**, kuros varat saņemt ikdienas darbam noderīgus praktiskos uzdevumus vai padomus.

1. Kas ir pagaidu aizsardzība?

Pagaidu aizsardzība ir ārkārtējs pasākums tūlītējas un pagaidu aizsardzības nodrošināšanai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā no valstīm, kas nav ES dalībvalstis un kuras nespēj atgriezties savā izcelsmes valstī. Juridiskais pamats ir atrodams Padomes Direktīvā 200/55/EK (TPD) ([3]), kas tika pieņemta pēc konfliktiem bijušajā Dienvidslāvijā 2001. gadā, bet pirmo reizi tika izmantota tikai 2022. gada martā pēc Krievijas militārā iebrukuma Ukrainā.

TPD norādītas vairākas saņēmēju tiesības ([4]):

- uzturēšanās atļauja visā aizsardzības laikā (kas var ilgt no viena līdz trim gadiem);
- atbilstoša informācija par pagaidu aizsardzību;
- nodarbinātības pieejamība, ievērojot profesijai piemērojamos noteikumus un valsts darba tirgus politiku un vispārējos nodarbinātības nosacījumus;
- piemērotas izmitināšanās vietas vai pajumtes pieejamība;
- sociālās labklājības vai iztikas līdzekļu pieejamība, ja nepieciešams;
- veselības aprūpes pieejamība;
- izglītības pieejamība bērniem;
- tādas aktivitātes kā izglītības iespējas pieaugušajiem, interešu izglītības apmācības un praktiskas darbavietas pieredze;
- ģimenes apvienošanās iespējas noteiktos apstākļos;
- garantēta piekļuve patvēruma procedūrai;
- banku pakalpojumu pieejamība, piemēram, pamata bankas konta atvēršana;
- pārcelšanās uz citu ES valsti, pirms tiek izsniegta uzturēšanās atļauja;
- brīva pārvietošanās ES valstu robežās (kas nav dzīvesvietas dalībvalsts) 90 dienu garumā 180 dienu periodā pēc uzturēšanās atļaujas izsniegšanas izmitinošajā ES valstī.

TPD tika iespējota, lai ļautu personām, kas pamet Ukrainu, pieteikties pagaidu aizsardzībai un iegūt tūlītēju piekļuvi aizsardzībai ES. Padomes Īstenošanas lēmums (EU) 2022/283 2022. gada 4. martā nosaka šādas pārvietoto personu kategorijas (2. panta 1. punkts)):

- Ukrainas valstspiederīgie un viņu ģimenes;
- bezvalstnieki un trešo valstu, izņemot Ukrainu, valstspiederīgie, kuri ir saņēmuši starptautisko aizsardzību vai līdzvērtīgu valsts aizsardzību, un viņu ģimenes.

([3]) 2001. gada 20. jūlija Padomes Direktīva 2001/55/EK par minimālajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, kas veicina dalībvalstu centienu līdzsvaru, uzņemot šādas personas un uzņemoties no tā izrietošās sekas, (20.7.2001., OV L 2125).

([4]) Skatīt Eiropas Komisijas tīmekļvietni par pagaidu aizsardzību, kas pieejama šeit: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/migration-and-asylum/common-european-asylum-system/temporary-protection_en

Turklāt dalībvalstīm jāpiemēro vai nu pagaidu aizsardzība vai pienācīga aizsardzība saskaņā ar saviem valsts tiesību aktiem attiecībā uz bezvalstniekiem un trešo valstu, izņemot Ukrainu, valstspiederīgajiem, kuriem ir pirms 2022. gada 24. februāra Ukrainā izdota pastāvīgās uzturēšanās atļauja un kuri nevar drošos un ilglaicīgos apstākļos atgriezties savā izcelsmes valstī vai reģionā.

Dalībvalstis var paplašināt pagaidu aizsardzību, iekļaujot arī citas kategorijas, tādējādi var būt citas pārvietotās personas no Ukrainas, kuras var saņemt pagaidu aizsardzību jūsu valstī ([5]).

Papildu saņēmējkategorijas jūsu valstī

Vairāk informācijas meklējiet valsts normatīvajos aktos, lai noskaidrotu, vai ir kādas papildu grupas vai personas, kas var saņemt pagaidu aizsardzību. Varat izmantot šādus avotus, lai uzzinātu vairāk:

- EUAA Kas ir kas platformas lapa pagaidu aizsardzībai
- ES solidaritāte ar Ukrainu tīmekļa lapa
- FRA pārskats par nacionālajiem normatīvajiem aktiem, ar kuriem atsevišķās dalībvalstīs ievieš pagaidu aizsardzības direktīvu.

Turklāt personām, kurām ir tiesības uz pagaidu aizsardzību, ir tiesības iesniegt starptautiskās aizsardzības (patvēruma) pieteikumu vai pieteikties bezvalstniecības atzīšanai, ja pastāv bezvalstniecības noteikšanas procedūra.

Padoms

Apmeklējiet Eiropas Komisijas informācijas lapu cilvēkiem, kas bēg no kara Ukrainā. Tā ir pieejama angļu, ukraiņu un krievu valodā, un tā sniedz detalizētu informāciju par tiesībām, kā arī norāda visu dalībvalstu attiecīgo iestāžu kontaktinformāciju.

([5]) TPD 7. panta 1. punkts.

2. Kas ir no Ukrainas bēgošie bērni?

Vairums no Ukrainas pārvietoto personu ir bērni, parasti viņus pavada viens vecāks, ģimenes locekļi vai pieaugušie radinieki vai aprūpētāji, vai aizbildņi no Ukrainas iestādēm. Daži no viņiem var tikt uzskatīti par bērniem bez pavadoņa, savukārt citi — par bērniem ar pavadoni.

Bērni bez pavadoņa, tai skaitā no ģimenes atdalīti bērni

Pagaidu aizsardzības ietvaros bērni, kas ierodas no Ukrainas, tiks uzskatīti par bērniem **bez pavadoņa**, ja viņi ierodas ES dalībvalsts teritorijā un viņus nepavada pieaugušais, kurš par tiem ir atbildīgs vai nu saskaņā ar likumu, vai paražām, un kamēr tos faktiski neuzrauga šāda persona, vai bērni, kas ir palikuši bez pavadības pēc ierašanās dalībvalsts teritorijā ([6]).

Par bērnu bez pavadoņa var tikt uzskatīti bērni, kas ir **atdalīti**, ar to saprotot tādus bērnus, kurus pavada radinieki vai pazīstami pieaugušie (kas nav radinieki). Dažos gadījumos vecāki var pilnvarot ([7]) citus pieaugušos, lai tie ceļotu kopā ar bērnu un/vai nodrošinātu pagaidu aprūpi. Piemēram, šāds varētu būt gadījums, kad ukraiņu māte ceļo kopā ar saviem un kādas citas ģimenes bērniem. Daži bērni var ierasties gan bez vecākiem, gan pieaugušajiem, kas par viņiem atbild, un tad jūs var iecelt par viņu aizbildni.

No Ukrainas pārvietotajiem bērniem, uz kuriem attiecas Padomes Īstenošanas lēmums ([8]) ir tiesības uz aizsardzību, aprūpi un piekļuvi visām pamattiesībām tūlīt pēc ierašanās ES. Lai nodrošinātu efektīvu piekļuvi visām tiesībām un aizsardzības pasākumiem, varas iestādēm pēc iespējas ātrāk ir jāzina par bērna klātbūtni. Uz bērniem, kas neietilpst Padomes īstenošanas lēmuma darbības jomā, var attiekties citi aizsardzības režīmi valsts vai reģionālā līmenī, kuru ietvaros būtu jāizvērtē viņu intereses un neizraidīšanas principi.

Būs svarīgi, ņemot vērā katra gadījuma individuālos apstākļus, noteikt, vai pavadošais pieaugušais ir piemērots, lai veiktu tikai ikdienas aprūpi, vai arī varēs pildīt vecāku pienākumus, līdz ar to bērns vairs netiktu uzskatīts par bērnu bez pavadoņa.

Ja bērni ierodas kopā ar pieaugušajiem, kuriem nav dokumentu, kas apliecina viņu pagaidu aizbildnības pienākumus, jūsu valsts kompetentās iestādes var pieņemt lēmumu, ka bērna interesēs ir iecelt pavadošo pieaugušo par bērna aizbildni, kā tas ir noteikts TPD. Citādi pavadošais pieaugušais var tikt uzskatīts par tādu, kas ir atbildīgs par ikdienas aprūpi, un vietējais aizbildnis var tikt iecelts, lai palīdzētu bērnam un/vai palīdzētu pieaugušajam valsts procedūrās un piekļuvē valsts pakalpojumiem.

([6]) TPD 2. panta f) punkts.
([7]) Eiropas Savienības Notariātu padome, *Pārrobežu notariāta prakses rīki — ukraiņu bērnu pārbaude*.
([8]) Padomes Īstenošanas lēmums (ES) 2022/382 (2022. gada 4. marts), ar ko Direktīvas 2001/55/EK 5. panta nozīmē konstatē no Ukrainas pārvietoto personu masveida pieplūduma esamību un nosaka pagaidu aizsardzības ieviešanu, (4.3.2022., OV L 71).

Pilngadīgās pavadošās personas, kurai nav Ukrainā iegūtas aizbildnības lēmuma, aizbildņa lomas piemērotības izvērtēšana

Vairāk informācijas meklējiet valsts normatīvajos aktos, lai noskaidrotu, kura iestāde ir atbildīga par pavadošā pieaugušā spēju un piemērotību izvērtēšanu rīkoties vai kļūt par bērna aizbildni un to, ko procedūra ietver.

Bērni, ko pavada aizbildnis, ko noteikušas kompetentās Ukrainas iestādes

Ukrainas gadījumā ir divas citas kategorijas bērniem, ko pavada Ukrainas kompetentās iestādes iecelts aizbildnis. No juridiskā viedokļa raugoties, tie bērni ar pavadoni, taču arī viņiem ir nepieciešama aizsardzība un valsts bērnu aizsardzības sistēmas atbalsts.

Šīs divas kategorijas ir ([9]):

- bērni, kas dzīvojuši Ukrainas iestādēs un kas bieži vien ierodas ES grupās, ko pavada Ukrainas iestāžu iecelts aizbildnis;
- bērni, kas ierodas ES Ukrainas iestāžu iecelta aizbildņa pavadībā.

Atkarībā no bērna individuālajiem apstākļiem un no Ukrainas ieceltā aizbildņa, var būt nepieciešams uzņēmējvalsts bērnu aizsardzības dienestu atbalsts un uzraudzība, lai papildinātu aizbildnim noteikto aizbildnību. Šim atbalstam būtu jāsastāv no tālāk norādītajām darbībām.

- Bērnu reģistrācija bērnu aizsardzības sistēmā un situācijas pārraudzīšana.
- Izvietošanas vai aprūpes kārtības pārskatīšana.
- Palīdzība praktiskos aspektos, lai nodrošinātu izglītības, veselības aprūpes u. c. pakalpojumu pieejamību. Tajos var ietilpt, piemēram, palīdzība administratīvo veidlapu izpratnē un aizpildīšanā.
- Piekļuves nodrošināšana sūdzību mehānismiem bērniem un viņu Ukrainā ieceltajiem aizbildņiem.
- Vietējā “atbalsta” aizbildņa vai juridiskā pārstāvja vajadzības noteikšana noteiktām procedūrām.

([9]) Eiropas Komisija, *Atdalītie bērni un bērni bez pavadoņa, kas bēg no kara Ukrainā — BUJ par reģistrāciju, uzņemšanu un aprūpi*, 2022. gads.

3. Kas jums kā aizbildnim jāzina par pagaidu aizsardzību?

Kā aizbildnim ir svarīgi zināt:

- vai bērnam var būt vajadzīga pagaidu aizsardzība;
- bērnu tiesības kopumā, kā arī bērnu bez pavadoņa un atdalītu bērnu papildu tiesības;
- kā reģistrēt bērnu pagaidu aizsardzībai uzņēmējvalstī;
- citas juridiskās opcijas, kas pieejamas bērniem, kas var būt nozīmīgas, piemēram, starptautiskā aizsardzība, aizsardzība cilvēku tirdzniecībā cietušas personas gadījumā, aizsardzība, kas nepieciešama vecuma dēļ, īpašā aizsardzība gadījumos, kad konstatēta vardarbība ģimenē, u. tml.;
- kā piekļūt juridiskajam atbalstam, lai noteiktu vispiemērotāko veidu, kā tiesiski regulēt bērna uzturēšanos.

3.1. Kādas ir pagaidu aizsardzības saņēmēja bērnu tiesības?

3.1.1. Visiem bērniem

Visiem bērniem, tai skaitā tiem, kas bēg no Ukrainas, ir visas tiesības, ko nosaka ANO Bērnu tiesību konvencija (CRC) ([10]). TPD nosaka dalībvalstīm noteiktus pienākumus aizsargāt bērnus, un Eiropas Komisija ir sniegusi ieteikumus, kā šos noteikumus pildīt ([11]).

TPD atgādina, ka visiem lēmumiem, kas pieņemti saistībā ar bērniem, ir jābūt balstītiem uz **bērna interešu ievērošanas principu** saskaņā ar CRC([12]) un ES Pamattiesību hartu ([13]).

Bērna individuālie apstākļi un vajadzības ir **jānovērtē** tiem, kas ar bērniem strādā.

Bērniem ir **jāsniedz informācija** par viņiem piemērotajām procedūrām saprotamā valodā.

Bērna **viedoklis** ir jāuzklausa un jāņem vērā, pieņemot lēmumus, kas ietekmēs bērnu, ņemot vērā bērna vecumu un briedumu.

---

[10] ANO Ģenerālā asambleja Konvencija par bērna tiesībām, 1989. gada 20. novembris, ANO līgumu sērija, 1577. sēj.

([11]) Komisijas paziņojums par operatīvajām vadlīnijām, lai īstenotu Padomes Īstenošanas lēmumu 2022/382, ar ko Direktīvas 2001/55/EK 5. panta nozīmē konstatē no Ukrainas pārvietoto personu masveida pieplūduma esamību un nosaka pagaidu aizsardzības ieviešanu (21.3.2022., OV C 126I).

([12]) Kā noteikts CRC 3. panta 1. punktā.

([13]) Eiropas Savienība, Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 24. pants, 2012. gada 26. oktobris, 2012/C 326/02.

Integrēta bērna aizsardzības reakcija nodrošina, ka bērni ir uzmanības centrā, kā arī nodrošina attiecīgo iestāžu koordināciju dažādās tiesvedībās, kurās piedalās bērni.

No Ukrainas pārvietotajiem bērniem ir tūlītējas tiesības uz piekļuvi **izglītības sistēmai** ar tādiem pašiem nosacījumiem kā dalībvalstu valstspiederīgajiem un ES pilsoņiem. Praksē tas nozīmē to, ka viņiem ir jābūt pieejai valsts izglītības sistēmai, tiklīdz tas ir materiāli iespējams, un jābūt skaidram, ka bērni atbilst pagaidu aizsardzības nosacījumiem un var apmeklēt piedāvātos kursus un aktivitātes atbilstošos apstākļos. Tas attiecas uz:

- brīdi, kad uzturēšanās atļaujas izsniegšanas procedūra joprojām tikai norit;
- bērniem bez pavadoņa arī tad, ja pavadoņa/pārstāvja iecelšanas procedūras un aprūpes veida noteikšana joprojām norit vai bērns ir izmitināts uz pagaidu laiku.

Gadījumos, kad ir likumīgas tiesības uz agrīno pirmsskolas **izglītību** un aprūpi vai gadījumos, kad tā ir obligāta, bērniem, kuri ir pagaidu aizsardzības saņēmēji, jānodrošina tai piekļuve ar tādiem pašiem nosacījumiem kā valstspiederīgajiem.

Jāņem vērā dokumenti, kas norāda Ukrainā sasniegto izglītības līmeni (tas ir, vidusskolas absolvēšana, A1 līmeņa iegūšana angļu valodā, Ukrainas tiešsaistes platformas u. c.).

Eiropas komisija iesaka nodrošināt bērniem **atbalsta pasākumus**, piemēram, sagatavošanas nodarbības, lai veicinātu piekļuvi un dalību izglītības sistēmā ([14]). Šādos atbalsta pasākumos ietilpst atbalsta sniegšana uzņēmējvalsts valodas zināšanu apguvei (standarta izglītības programmā vai piedāvājot sagatavošanas nodarbības, kas rezultējas ātrā pārejā uz parasto izglītību), vērtējot skolēnu kompetences līmeņus, nodrošinot skolēniem un viņu vecākiem norādījumus par uzņēmējvalsti, psiholoģisko atbalstu, kā arī atbalstu skolotājiem un citiem profesionāļiem.

Bērniem jābūt **piekļuvei veselības aprūpei**, tostarp preventīvajai aprūpei un mentālās veselības aprūpei un psihosociālajai palīdzībai. Bērni, kas ierodas jūsu valstī, var ciest no psihiskām vai mentālām veselības problēmām vai psiholoģisku stresu viņu valstī esošā konflikta dēļ, tāpēc viņiem var būt nepieciešama īpaša aprūpe. Šiem bērniem jāgarantē regulāra un specializēta veselības aprūpe ar tādiem pašiem nosacījumiem kā bērniem, kas ir valsts pilsoņi.

Iestādēm jānodrošina bērniem **vecumam piemērota informācija** par situāciju, viņu tiesībām un pieejamajiem pakalpojumiem un procedūrām. Iestādēm jānodrošina, ka visi profesionāļi, kas strādā ar bērniem, tai skaitā darbinieki uz robežas, ir **attiecīgi apmācīti** un ka nepieciešamības gadījumā **tiek iesaistīti bērnu aizsardzības speciālisti** ([15]).

([14]) Eiropas Komisija, Izglītības, jaunatnes, sporta un kultūras ģenerāldirektorāts, Atbalsta sniegšana no Ukrainas pārvietoto bērnu iekļaušanai izglītībā: apsvērumi, galvenie principi un prakse 2022.–2023. mācību gadam, Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2022. gads.

([15]) Operatīvās vadlīnijas, lai īstenotu Padomes Īstenošanas lēmumu 2022/382, ar ko Direktīvas 2001/55/EK 5. panta nozīmē nosaka pagaidu aizsardzības ieviešanu (2022/C 126 I/01).

3.1.2. Bērni bez pavadoņa

Bērniem bez pavadoņa, papildus iepriekš minētajām tiesībām, ir specifiskas bērnu aizsardzības vajadzības, tāpēc viņiem ir papildu tiesības un drošības pasākumi. Pagaidu aizsardzība nodrošina pilnīgu aizsardzību un ātru piekļuvi šādām bērnu bez pavadoņa tiesībām.

Pārstāvība

Aizbildņa/pārstāvja iecelšanai ir jānotiek pēc iespējas ātrāk. To var paveikt, ieceļot pagaidu aizbildni, kamēr notiek pastāvīga aizbildņa iecelšana, vai ieceļot organizāciju, kas būtu atbildīga par bērna aprūpi un labklājību, vai jebkāda cita piemērota pārstāvība. Eiropas Komisija ([16]) uzskata, ka "piemērota pārstāvība" nozīmē to, ka tai obligāti ir jābūt piemērotai bērna specifiskajam vajadzībām un jo īpaši ir jāvērtē un jārīkojas atbilstoši bērna interesēm.

Aizbildņiem un pārstāvjiem jābūt nepieciešamajām zināšanām bērna aprūpes jomā, lai nodrošinātu, ka tiek aizsargātas bērna intereses. Pārstāvība var tikt noteikta tikai tām personām, kurām nav iepriekšējas sodāmības saistībā ar bērniem ("drošības pārbaude") ([17]).

Starp bērniem bez pavadoņa, kas ierodas no Ukrainas, ir arī bērni, par kuriem rūpējas radinieki vai ģimenes draugi, bet tie nav formāli iecelti par aizbildņiem. Bērnu aizsardzības iestādēm ir jābūt informētām par šādiem bērniem, lai tās varētu novērtēt nepieciešamo atbalstu. Šādā atbalstā var ietilpt palīdzību sniedzoša pieaugušā kā juridiskā aizbildņa iecelšana, papildus ieceļot vietējo "atbalsta" aizbildni, kas palīdzētu viņiem veikt uzdevumus. Vēl viena alternatīva varētu būt juridiskā aizbildņa iecelšana uzņēmējvalstī, uzticot aprūpi pavadošajam pieaugušajam. Risinājums ir jāizvēlas, ņemot vērā bērna intereses.

Ģimenes locekļu meklēšana un ģimenes atkalapvienošana

Iestādēm pēc iespējas ātrāk ir jāuzsāk procedūras, lai atrastu un identificētu bērna ģimenes locekļus, kuri varētu dzīvot citur. Ja ģimenes locekļi ir identificēti, pēc iespējas ātrāk ir jāuzsāk procedūras bērna un ģimenes locekļu atkalapvienošanai, ja tas atbilst bērna interesēm.

Saskaņā ar TPD 15. pantu ģimenes locekļi ir:

- bērna ģimenes kodols: bērna vecāki un brāļi/māsas vai, ja bērns ir pats ar savu ģimeni, tad viņu laulātais(-ā)/partneris(-e) un bērni.
- tuvi radinieki: tuvi radinieki, kas dzīvoja kopā ar bērnu kā daļa no ģimenes līdz notikumiem, kas izraisīja masveida pieplūdumu, un kuri tajā laikā bija pilnībā vai galvenokārt atkarīgi no aizsardzības saņēmēja.

([16]) Eiropas Komisija, *Atdalītie bērni un bērni bez pavadoņa, kas bēg no kara Ukrainā — BUJ par reģistrāciju, uzņemšanu un aprūpi*, 2022. gads.

([17]) Pamatojoties uz 2011. gada 13. decembra Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2011/92/EU 10. pantu par seksuālas vardarbības pret bērniem, bērnu seksuālas izmantošanas un bērnu pornogrāfijas apkarošanu, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2004/68/TI (17.12.2011., L 335/1).

Bērni bez pavadoņa ir atkaljāapvieno ar ģimenes locekļiem, kuri ir pagaidu aizsardzības saņēmēji citā dalībvalstī (saskaņā ar TPD 15. un 26. pantu), ņemot vērā bērna uzskatus, saskaņā ar bērna vecumu un briedumu un ņemot vērā bērna intereses.

Turklāt bērni bez pavadoņa, kas ierodas no Ukrainas, bet kuriem ir ģimenes locekļi citā dalībvalstī, kurā ir atšķirīgs tiesiskais regulējums, arī ir atkaljāapvieno saskaņā ar citiem ES likumiem (piemēram, Direktīvu 2003/86/EK (18), Direktīvu 2004/38/EK ([19]), Regulu (ES) 604/2013 ([20]), ja piemērojams, vai saskaņā ar valsts likumiem ([21]).

Atbilstoša izmitināšana

TPD ([22]) nosaka, ka iestādēm jāizmitina bērni bez pavadoņa

a) kopā ar pieaugušiem radiniekiem;

b) kopā ar audžuģimeni;

c) uzņemšanas centros ar īpašiem noteikumiem bērniem vai citā izmitināšanas vietā, kas ir piemērota bērniem;

d) vai kopā ar personu, kas pieskatīja bērnu bēgot.

Iespēju robežās brāļus un māsas un ģimenes locekļus jāizmitina kopā, ņemot vērā attiecīgā bērna intereses un bērna viedokli, pamatojoties uz bērna vecumu un briedumu.

Ja iespējams, par prioritāti jānosaka institucionālās aprūpes alternatīvas, piemēram, audžuģimenes vai kopienas nodrošinātā aprūpe, daļēji patstāvīga pusaudžu, kas vecāki par 16 gadiem, izmitināšana utt.

Audžuģimenēm vai kopienām/organizācijām, kurām saskaņā ar valsts normatīvajiem aktiem ir uzticēta aprūpe par pagaidu aizsardzību saņemošiem bērniem bez pavadoņa, būtu arī jāpiešķir ģimenes un atbalsta pabalsti par uzņemtajiem bērniem, kā noteikts uzņēmējvalsts normatīvajos aktos.

([18]) 2003. gada 22. septembra Padomes Direktīva 2003/86/EK par tiesībām uz ģimenes atkalapvienošanos (3.10.2003., OV L 251).

([19]) Eiropas Parlamenta un Padomes 2004. gada 29. aprīļa Direktīva 2004/38/EK par Savienības pilsoņu un viņu ģimenes locekļu tiesībām brīvi pārvietoties un uzturēties dalībvalstu teritorijā, ar ko groza Regulu (EEK) Nr. 1612/68 un atceļ Direktīvas 64/221/EEK, 68/360/EEK, 72/194/EEK, 73/148/EEK, 75/34/EEK, 75/35/EEK, 90/364/EEK, 90/365/EEK un 93/96/EEK (dokuments attiecas uz EEZ), (30.4.2004., OV L 158)

([20]) 2013. gada 26. jūnija Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm (pārstrādāta redakcija), (29.6.2013., OV L 180).

([21]) Paziņojums par operatīvajām vadlīnijām, lai īstenotu Padomes Īstenošanas lēmumu 2022/382, ar ko Direktīvas 2011/55/EK 5. panta nozīmē konstatē no Ukrainas pārvietoto personu masveida pieplūduma esamību un nosaka pagaidu aizsardzības ieviešanu (2022/C126/01), 21/3/2022

([22]) Atbilstoši Padomes 2001. gada 20. jūlija Direktīvas 2001/55/EK 16. panta 2. punktam par minimālajiem standartiem, lai pārvietoto personu masveida pieplūduma gadījumā sniegtu tām pagaidu aizsardzību, un par pasākumiem, lai līdzsvarotu dalībvalstu pūliņus, uzņemot šādas personas un uzņemoties ar to saistītās sekas, (20.7.2001., OV L 2125).

3.1.3. Bērni, ko pavada aizbildnis, ko formāli iecēlušas Ukrainas iestādes

Bērni, kas dzīvoja Ukrainas iestādēs, parasti Eiropā ierodas salīdzinoši lielās grupās, ko bieži pavada aizbildņi un/vai sociālie darbinieki un/vai skolotāji no tām pašām iestādēm, kurās bērni dzīvo. Dažiem bērniem var būt psihiski un/vai mentāli traucējumi, kas prasa īpašu aprūpi.

Iestādēm ir jārūpējas par piemērotu kopienās balstītu un alternatīvās aprūpes risinājuma rašanu šīm bērnu grupām, piemēram, mazākām, piecu sešu bērnu grupām varētu palīdzēt dažādi speciālisti, un tās varētu izmitināt kopā ar pārējām grupām, lai varētu uzturēt kontaktus. Alternatīvās aprūpes risinājumam ir jānodrošina līdzsvars starp vajadzību uzturēt saikni starp grupas biedriem un augstas kvalitātes aprūpes nodrošināšanu saskaņā ar deinstitucionalizācijas procedūrām, bērna interešu principu un ANO Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām ([23]).

Vēl viens līdzīgs gadījums ir bērni, kas ierodas ar draugiem vai ģimenes locekļiem, ko kompetentās Ukrainas iestādes pirms Ukrainas pamešanas ir formāli nozīmējušas par aizbildņiem. Ukrainā ieceltajiem aizbildņiem, kas paši arī ir pārvietotās personas, var būt nepieciešams atbalsts divos aspektos.

Ukrainas aizbildnības noteikšanas aktu atzīšana un pārbaude

Ukraina un visas dalībvalstis ir 1996. gada Hāgas Konvencijas par vecāku atbildību un bērnu aizsardzību līgumslēdzējas valstis ([24]). Saskaņā ar šīs Konvencijas 23. panta 1. punktu aizbildņa iecelšana tiks automātiski atzīta dalībvalstīs bez formālas procedūras nepieciešamības, ja tas ir bērna interesēs. Aizbildnības dokumentu autentiskums atsevišķos gadījumos var tikt pārbaudīts ar saskaņā ar 1996. gada Hāgas konvencijā noteikto centrālo iestāžu un Ukrainas konsulātu atbalstu. Visos gadījumos, daloties ar informāciju par bērna vajadzībām, ir jāņem vērā personas datu aspekti un drošības apsvērumi attiecībā uz atsevišķo situāciju.

Centrālās iestādes var palīdzēt pierādījumu un skaidrojumu gūšanā no Ukrainas iestādēm saistībā situāciju, kurā iesaistīti bērni bez pavadoņa (vecāku Ukrainā atrašanās vietas noteikšana un sazināšanās ar tiem, ģimenes izsekošana, dokumentācija u. tml.). Papildus tam centrālās iestādes, kas noteiktas ar Padomes Regulu (ES) 2019/1111 ([25]), var palīdzēt situācijās, kurās tiek pieprasīta informācija vai ir nepieciešama juridiska sadarbība starp dalībvalstīm. Šādas situācijas var rasties, piemēram, ja bērnam, kas ir izvietots vienā dalībvalstī, ir brāļi vai māsas citā dalībvalstī, un ir nepieciešama informācija vai tiek apsvērta bērna pārvešana.

([23]) Eiropas Komisija, *Atdalītie bērni un bērni bez pavadoņa, kas bēg no kara Ukrainā — BUJ par reģistrāciju, uzņemšanu un aprūpi*, 2022. gads. ANO Ģenerālā asambleja, Konvencija par personu ar invaliditāti tiesībām: rezolūcija / pieņēmusi Ģenerālā asambleja, 2007. gada 24. janvāris, A/RES/61/106.

([24]) Hāgas konference par starptautiskajām privāttiesībām, Konvencija par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, atzīšanu, izpildi un sadarbību attiecībā uz vecāku atbildību un bērnu aizsardzības pasākumiem, kas noslēgta 1996. gada 19. oktobrī.

([25]) 2019. gada 25. jūnija Padomes Regula (ES) 2019/1111 par jurisdikciju, lēmumu atzīšanu un izpildi laulības lietās un lietās par vecāku atbildību un par bērnu starptautisko nolaupīšanu (pārstrādāta redakcija).

Padoms

- Jūsu valsts centrālās iestādes kontaktinformāciju skatiet šeit: https://www.hcch.net/en/states/authorities
- Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls sniedz papildu informāciju par Eiropas un starptautiskajiem instrumentiem, kas attiecas uz bērniem, kuri bēg no Ukrainas, izmantojot faktu lapu, kas pieejama šeit: https://e-justice.europa.eu/38593/EN/children_from_ukraine__civil_judicial_cooperation
- Eiropas Savienības Notariātu padome ir izstrādājusi veidlapu, palīdzot vecākiem izteikt savas vēlmes attiecībā uz viņu bērnu ceļu, pametot Ukrainu, un īstenot vecāku atbildību, un tā ir pieejama šeit: https://enn-rne.eu/crossCheckUkrainianChildren

Ukrainas iestāžu iecelto aizbildņu atbalstīšana valsts sistēmu izprašanā

Kā minēts iepriekš, aizbildņi no Ukrainas var sniegt atbalstu bērniem bez pavadoņa un atdalītiem bērniem, par kuriem viņi bija atbildīgi pirms Ukrainas pamešanas vai nu institūcijas ietvaros, vai nu kā audžuģimenes pārstāvji. Daži bērnus pavadošie pieaugušie var būt kļuvuši par viņu aizbildņiem pārvietošanas dēļ un ir oficiāli iecelti par tādiem.

Aizbildņiem, kas paši ir pārvietotās personas, var būt nepieciešams papildu un izņēmuma kārtas atbalsts, lai izprastu procesus un sasniegtu nepieciešamo sociālekonomisko autonomijas līmeni, īpaši tāpēc, ka viņi ir arī atbildīgi par bērna(-u) ikdienas aprūpi. Turklāt daži no viņiem nav profesionāļi aizbildņi, un viņiem ir maza pieredze un kvalifikācijas saistībā ar aizbildņa pienākumu izpildi. Šajā kontekstā ir ļoti svarīgi atrast veidu, kā atbalstīt aizbildņus viņu aizbildnības pienākumos.

Dažas valstis ir izstrādājušas jaunus atbalsta veidus Ukrainā ieceltiem aizbildņiem vai tālākam bērnu atbalstam viņu aprūpē. Tālāk ir sniegti daži piemēri ([26]):

- vairākas Itālijas nepilngadīgo tiesas laiku pa laikam ir iecēlušas vietējos *protutori* (atbalsta aizbildņus), lai sniegtu atbalstu aizbildnim vai aprūpētājam no Ukrainas;
- Nīderlande valsts aizbildnības iestādei Nidos ir uzticējusi atbildību par pagaidu/papildu aizbildnību bērniem ar Ukrainā ieceltiem aizbildņiem, lai tiem sniegtu atbalstu pienākumu izpildē;
- Beļģija apsver domu nodrošināt "vieglu" aizbildnību, tas ir, sistēmu, kuras ietvaros vietējais aizbildnis sniegtu atbalstu Ukrainas aizbildnim (un tādējādi uzņemtos vieglākus uzdevumus nekā pilnā aizbildnībā, palīdzot lielākam bērnu skaitam).

([26]) Eiropas Komisija, *Atdalītie bērni un bērni bez pavadoņa, kas bēg no kara Ukrainā — BUJ par reģistrāciju, uzņemšanu un aprūpi*, 2022. gads.

Padoms

Labas prakses apkopojums, kas piedāvāts Ukrainas aizbildņiem visā Eiropas savienībā, ir pieejams Eiropas Aizbildnības tīklā ([27]).

3.2. Kā darbojas pagaidu aizsardzība?

Bērniem ir tiesības uz aizsardzību, pilnu aprūpi un ir visas pamattiesības uzreiz, ierodoties jūsu valstī. Tas ir īpaši nozīmīgi valstīs, kurās reģistrācija bērna pagaidu aizsardzībai ir jāveic vecākam/aizbildnim/pārstāvim, bet aizbildņa/pārstāvja iecelšana vai atzīšana joprojām nav apstiprināta.

Bērnu bez pavadoņa un atdalītu bērnu reģistrācija neaprobežojas tikai ar reģistrāciju pagaidu aizsardzībai, bet tajā ietilpst arī reģistrācija robežpunktā, ieceļojot uzņēmējvalstī, un reģistrācija uzņēmējvalsts bērnu aizsardzības iestādē.

Ne visās bērnu aizsardzības iestādēs pastāv aizsardzībā esošo bērnu uzskaites sistēma, tāpēc būs nepieciešama savlaicīga informācijas nosūtīšana bērnu aizsardzības dienestiem, lai iespējotu bērna aizsardzību un bērnu situācijas uzraudzību un pat uzsāktu procedūras aizbildņa iecelšanai.

Reģistrācija bērnu aizsardzības dienestā atšķiras no reģistrācijas pagaidu aizsardzībai. Bērniem pagaidu aizsardzība nodrošina īpašu tiesību kopumu un ātru piekļuvi pakalpojumiem. Tāpēc ir svarīgi, ka bērni tiek reģistrēti pagaidu aizsardzībai pēc iespējas ātrāk.

Reģistrācija pagaidu aizsardzībai

Iestādēm jāreģistrē bērna personas dati:

- vārds, uzvārds;
- pilsonība vai bezvalstniecība;
- dzimšanas datums un vieta;
- ģimenes stāvoklis;
- radniecība ģimenes ietvaros;
- var tikt prasīts arī attēls, pirkstu nospiedumi un paraksts.

Atdalīta bērna gadījumā personas datos ir jāiekļauj arī informācija par pieaugušo, kas pavada bērnu.

Bērna bez pavadoņa gadījumā iestādēm pēc iespējas ātrāk ir jāieceļ aizbildnis/pārstāvis. Tas varētu nozīmēt pagaidu aizbildņa iecelšanu, kamēr notiek pastāvīga aizbildņa iecelšanas

([27]) Eiropas Aizbildnības tīkls, *Uzsvars uz praksi attiecībā uz aizbildnību pār bērniem bez pavadoņa un atdalītiem bērniem, kas ierodas ES no Ukrainas*, pēdējoreiz atjaunināts: 2022. gada 21. jūlijā.

process, vai pārstāvības organizācijas, kas ir atbildīga par bērna aprūpi un labklājību, nodrošināšanu vai jebkādas citas piemērotas pārstāvības nodrošināšanu.

Ja nepieciešams apmainīties ar informāciju par reģistrētu bērnu ar citu dalībvalsti (piemēram, ģimenes atkalapvienošanās gadījumā), ar šiem datiem var apmainīties DubliNet — elektroniskā tīklā, ko izmanto informācijas nosūtīšanai valstu iestādēm un kas izveidots ar Regulu (ES) Nr. 604/2013 ([28]).

Tiklīdz reģistrācija pagaidu aizsardzībai ir veikta, iestādes var apstiprināt to, ka bērns ir pagaidu aizsardzības saņēmējs un izdos uzturēšanās atļauju aizsardzības laikam, kas ir noteikts uz vienu gadu un ir pagarināms.

Reģistrācija pagaidu aizsardzībai jūsu valstī

Lai saprastu reģistrāciju pagaidu aizsardzībai jūsu valstī, informāciju meklējiet valsts normatīvajos aktos. Noderīgu informāciju var iegūt EUAA platformā "Kas ir kas" šeit: https://whoiswho.euaa.europa.eu/Pages/Temporary-protection.aspx

3.3. Kā pagaidu aizsardzība ir saistīta ar citām procedūrām?

Cilvēku tirdzniecības apkarošanas pasākumi un preventīvi pasākumi bērnu pazušanas novēršanai

Bērniem un bērniem bez pavadoņa ir īpaši augsts risks kļūt par cilvēku tirdzniecības upuriem.

Lielākā daļa personu, kas pamet Ukrainu, ir sievietes un bērni ([29]). Darbību izpildē iestādēm un profesionāļiem, tai skaitā jums kā aizbildnim, ir jāņem vērā pieeja, kas balstīta uz dzimuma un bērnu tiesībām.

Bērniem jābūt izsekojamiem kopš brīža, kad viņi pamet Ukrainu, līdz brīdim, kad viņi ierodas uzņēmēja valstī. Jūsu kā aizbildņa pienākums ir nodrošināt, ka bērni ir reģistrēti valstī, kurā viņi patlaban uzturas vai dzīvo. Bērni bez pavadoņa jāreģistrē bērnu aizsardzības iestādēs uzņēmēja valstī, lai uzsāktu procedūras nodošanai aprūpē un aizbildnībā pēc iespējas ātrāk.

Starptautisku organizāciju un pilsoniskās sabiedrības organizācijas ar zināšanām bērnu aizsardzībā sadarbība un iesaistīšanās nodrošinās bērniem piekļuvi atbilstošiem pakalpojumiem un atbalstam.

([28]) Eiropas Komisija, "Patvēruma pieteikumu nosūtīšana starp dalībvalstīm — DubliNet jau darbojas", Brisele, IP/03/1271, 2003. gada 19. septembris.
([29]) Eurostat, "Ukraiņi, kuriem jūlijā noteikta pagaidu aizsardzība", 2022. gada 9. jūlijs

Arī bērni bez pavadoņa un bērni, kas evakuēti no institūcijām, ir pakļauti cilvēku tirdzniecības riskam. Tikpat svarīgi ir pievērst īpašu uzmanību lielāka riska grupai, kas var tikt pakļauta cilvēku tirdzniecības riskam — bērniem ar invaliditāti vai citām īpašām vajadzībām ([30]).

Saskaņā ar Eiropas Komisijas cilvēku tirdzniecības apkarošanas kopējo rīcības plānu ([31]) cilvēku tirdzniecības apkarošanas pasākumos jāiekļauj:

- pārbaužu veikšana un piemērotas drošības pārbaudes visiem pieaugušajiem, kas strādā ar bērniem, īpaši bērniem no audžuģimenēm, ņemot vērā bērnu intereses;
- izpratnes veicināšanas sesijas ar bērniem, ņemot vērā viņu briedumu un izpratnes līmeni;
- apmācības ierēdņiem, kas nonāk saskarsmē ar potenciālajiem upuriem;
- diennakts palīdzības līnijas.

Jums kā aizbildnim ir jāņem vērā potenciālie riski gan bezsaistē, piemēram, privātas izmitināšanas piedāvājumu kontekstā, gan tiešsaistē, tai skaitā sociālajos medijos un internetā. Uz bērniem, kas cietuši no cilvēku tirdzniecības, attieksies ES cilvēku tirdzniecības apkarošanas direktīvas noteikumi ([32]).

Pārstāvot pārvietotu bērnu bez pavadoņa, ir svarīgi veikt vairākus preventīvus pasākumus, lai izvairītos no bērna pazušanas bez vēsts.

Padoms

Ja bērns ir bezvēsts pazudis, nekavējoties par to jāziņo varasiestādēm, jāsniedz informācija par bērnu un jāinformē palīdzības līnija bezvēsts pazudušiem bērniem, zvanot uz 116 000 (pieejama 31 Eiropas valstī, ieskaitot visas dalībvalstis). Varat arī apskatīt valstij raksturīgu informāciju par bezvēsts pazudušiem bērniem Eiropas tīmekļvietnē “Bezvēsts pazuduši bērni no Ukrainas”, kas pieejama šeit: https://missingchildreneurope.eu/ukraine/

Bērna pazušanas gadījumā jums kā aizbildnim ir jāinformē tiesībaizsargājošās iestādes. Papildus tam valsts iestādes var reģistrēt pazušanu attiecīgā starptautiskā un nacionālā

([30]) Eiropas Komisija, Kopējs cilvēku tirdzniecības apkarošanas plāns, lai novērstu cilvēku tirdzniecības riskus un atbalstītu tos potenciālos upurus, kas bēg no kara Ukrainā — ES cilvēku tirdzniecības apkarošanas koordinatora vadībā, 2022. gads.

([31]) Eiropas Komisija, Kopējs cilvēku tirdzniecības apkarošanas plāns, lai novērstu cilvēku tirdzniecības riskus un atbalstītu tos potenciālos upurus, kas bēg no kara Ukrainā — ES cilvēku tirdzniecības apkarošanas koordinatora vadībā, 2022. gads.

([32]) Eiropas Parlamenta un Padomes 2011. gada 5. aprīļa Direktīva 2011/36/ES par cilvēku tirdzniecības novēršanu un apkarošanu un cietušo aizsardzību, un ar kuru aizstāj Padomes Pamatlēmumu 2002/629/TI, (15.4.2011.), OV L 101).

datubāzē, tai skaitā Šengenas Informācijas sistēmā (SIS), kas izveidota saskaņā ar Regulu (ES) 2018/1862 ([33]), Interpola paziņojumos un Eiropola datubāzē.

Gadījumā, ja bezvēsts pazudušais bērns varētu būt šķērsojis robežas, tiesībaizsardzības ierēdņiem jāiesniedz brīdinājuma paziņojums SIS ([34]). SIS ļauj ierēdņiem ievietot ne vien "reaktīvus" brīdinājuma paziņojumus par bezvēsts pazudušiem bērniem, bet arī "preventīvus" brīdinājuma paziņojumus par dažādām situācijām, piemēram:

- viena no vecākiem, ģimenes locekļa vai aizbildņa veiktas nolaupīšanas riskam pakļauti bērni;
- bērni, kuriem draud risks tikt pārvestam pār robežu nelikumīgā ceļā, vai kam jāliedz ceļot viņu pašu aizsardzības dēļ, lai aizsargātu pret cilvēku tirdzniecību vai kuriem var likt aktīvi piedalīties karadarbībā.

Starptautiskā aizsardzība

Bērniem, kas ir pagaidu aizsardzības saņēmēji, vai bērniem, kas neatbilst TPD, ir tiesības jebkurā brīdī pieteikties starptautiskajai aizsardzībai.

Aizbildņa pienākums ir nodrošināt juridisko palīdzību un kvalitatīvu juridisko atbalstu, lai palīdzētu pieņemt lēmumu par to, kurš tiesiskais ceļš atspoguļo bērna intereses. Dažreiz, atkarībā no katra bērna individuālajiem apstākļiem, pieteikšanās patvērumam var būt bērna interesēs. Šajā gadījumā aizbildnim ir jāsniedz bērnam atbalsts, iesniedzot pieteikumu starptautiskajai aizsardzībai. Pagaidu aizsardzības piešķiršana var tikt apturēta, kamēr bērnam ir starptautiskās aizsardzības pieteicēja statuss un tiesības. Ja pārbaudes beigās pieteikums starptautiskai aizsardzībai tiek noraidīts un spēkā joprojām ir tā brīža pagaidu aizsardzības statuss ES, bērnam atkārtoti būs pagaidu aizsardzības statuss. Ņemiet vērā vispārpieņemto praksi jūsu valstī, lai nolemtu, vai ieteikt lūgt starptautisko aizsardzību papildus pagaidu aizsardzības statusam.

Valsts aizsardzība bērniem

Dažas valstis ir izveidojušas citus valsts aizsardzības ceļus, balstoties uz vietējo likumdošanu. Strādājot ar bērniem bez pavadoņa, jums jāzina par visiem pieejamajiem tiesiskajiem ceļiem, lai izvērtētu, kurš ir labvēlīgāks bērnam, un lūgtu padomu nepieciešamības gadījumā. Piemēram, bērns bez pavadoņa var nebūt tiesīgs saņemt pagaidu aizsardzību un var neatbilst kritērijiem, lai pretendētu uz bēgļa statusu, bet var būt iespējama humanitārās aizsardzības piešķiršana vai uzturēšanās atļauja nepilngadības dēļ vai mācību apsvērumu dēļ. Dažas valstis atzīst uzturēšanās atļauju sociālās integrācijas programmās pilngadīgiem jauniešiem, par ko

([33]) Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 28. novembra Regula (ES) 2018/1862 par Šengenas Informācijas sistēmas (SIS) izveidi, darbību un izmantošanu policijas sadarbībā un tiesu iestāžu sadarbībā kriminālliietās un ar ko groza un atceļ Padomes Lēmumu 2007/533/TI un atceļ Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (EK) Nr. 1986/2006 un Komisijas Lēmumu 2010/261/ES (7.12.2018., OV L 312).

([34]) SIS regulas 32. pants.

rūpes uzņēmušies bērnu aizsardzības dienesti, un, sasniedzot pilngadību, ieguvuši iespēju konvertēt dokumentu uzturēšanās atļaujā, lai mācītos vai strādātu.

Alternatīvi tiesiskie ceļi, kas pieejami jūsu valstī
Vairāk informācijas meklējiet valsts tiesību aktos, lai noskaidrotu bērniem pieejamas tiesisko ceļu alternatīvas.

4. Kas jums kā aizbildnim ir jādara?

Kā aizbildnim ir svarīgi izveidot pozitīvas/uzticībā balstītas attiecības ar bērnu, lai nodrošinātu efektīvu pakalpojumu sniegšanu un pienācīgu pārstāvību. Svarīgi ir arī nodrošināt, ka pārējie profesionāļi, kas strādā ar bērniem, izveido pozitīvas attiecības ar bērnu un ģimeni (izņemot gadījumus, kuros kontakts ar ģimeni neatbilst bērna interesēm).

Bērna viedokļa, spēju, vajadzību un mērķu izpratne un respektēšana ir nozīmīga pozitīvu attiecību veidošanā. Šādas uzticībā balstītas attiecības palīdzēs jums un citām iestādēm pieņemt lēmumus, ņemot vērā bērna intereses.

Ļaušana bērnam justies atbildīgam lēmumu pieņemšanas procesā un iesaistē iedrošinās viņu vairāk iesaistīties.

Padoms

Jūs kā aizbildnis varat uzlabot savas prasmes, lai labāk sniegtu atbalstu bērnam, un apvienot spēkus ar citiem bērnu aizsardzības profesionāļiem. FRA un Eiropas Komisija ir izstrādājusi detalizētu praktisko rokasgrāmatu par bērnu bez pavadoņa aizbildņiem, kas visās ES valodās pieejama šeit: https://fra.europa.eu/en/publication/2014/guardianship-children-deprived-parental-care

Tiešsaistes kursi, ko izstrādājusi FRA sadarbībā ar Eiropas Aizbildnības tīklu, būs pieejami 2022. gada beigās tiešsaistē FRA apmācību platformā šeit: https://e-learning.fra.europa.eu/

Attiecībā uz bērniem bez pavadoņa TPD kontekstā jo īpaši būtu jāņem vērā tālāk norādītie apsvērumi.

Bērnu interešu aizsardzība, piedaloties vērtēšanā un nodrošinot adekvātu bērnu piekļuvi procedūrām.

Kā aizbildnis, jūs varat uzsākt un veicināt jūsu pārstāvētā bērna situācijas izvērtēšanu kopā ar kompetentajām iestādēm. Vērtēšanā ir jāiekļauj bērna bezvēsts pazušanas risks nākamajās pāris dienās pēc bērna nodošanas jūsu aprūpē. Kā aizbildnim jums ir jāzina, kā rīkoties situācijā, kurā bērns ir pieredzējis vardarbību ģimenē vai ļaunprātīgu izmantošanu, tai skaitā seksuālu vardarbību. Aizbildņiem ir jāiesaistās arī individuālajos aprūpes plānos, kas regulāri tiek pielāgoti, ņemot vērā pieaugošās bērna vajadzības.

Vērtēšanā ir arī jāņem vērā un jāizpēta visi bērnam pieejamie **iespējamie tiesiskie ceļi**, piemēram, pagaidu aizsardzība, starptautiskā aizsardzība, bezvalstniecības atzīšana vai jebkura cita pieejamā valstiskā aizsardzība (piemēram, uzturēšanās atļauja uz nepilngadības pamata, uzturēšanās atļauja sakarā ar valsts aizsardzību, piemēram, humanitāru iemeslu dēļ

mācību vai veselības apsvērumu dēļ, vai īpaša aizsardzība vardarbības ģimenē upuriem). Atkarībā no valsts to var veikt aizbildnis vai bērnu aizsardzības iestādes, vai cits profesionālis ar aizbildņa atbalstu.

Jums kā aizbildnim jāpalīdz identificēt un ieviest **ilgtspējīgu risinājumu**. Jums varētu būt jāapsver bērna atgriešanās un reintegrācija Ukrainā, tiklīdz ir droši to darīt. Atkarībā no katras atsevišķās situācijas un pamatojoties uz interešu izvērtēšanu, atgriešanās Ukrainā var nebūt iespējama un/vai varētu būt jāapsver citi ilgtspējīgi risinājumi. Piemēram, bērna integrācija ieceļošanas valstī, ja bērns pieteicās un viņam tika piešķirta starptautiskā aizsardzība vai cits tiesiskas uzturēšanās statuss; vai pārvietošana uz trešo valsti ([35]). Vienmēr ir jāizrāda cieņa pret neizraidīšanas principu, un bērniem ir jānodrošina adekvāta informācija un jādod iespēja izteikt savus uzskatus un tikt uzklausītiem.

Tiesiskās pārstāvniecības īstenošana, atbalsta sniegšana bērnam tiesiskos procesos un piekļuves nodrošināšana tiesiskajam atbalstam un konsultācijām

→ **Reģistrācija.** Kā aizbildnim jums jāatbalsta bērns reģistrācijā pagaidu aizsardzībai vai piesakoties citiem atbilstošiem procesiem. Var būt gadījumi, atkarībā no apstākļiem, kuros pieteikšanās starptautiskai aizsardzībai bērnam var būt labāka izvēles iespēja. Jāizvērtē arī pienācīga uzmanība saistībā ar ģimenes atkalapvienošanos. Aizbildnim ir jāatbalsta bērns arī šajā procesā.

→ **Pagaidu aizsardzības laikā** un citu tiesisko procedūru laikā jums kā aizbildnim ir jāpavada bērns uz administratīvajām vizītēm, kā arī iespējamām lietas izskatīšanām un intervijām. Jums jāatbalsta bērns lēmuma paziņošanas laikā, tai skaitā par iespējamu pārcelšanu un/vai pārvietošanu uz citu valsti vai citu ilgtspējīgu risinājumu gadījumos.

Jums varētu būt jālūdz tiesiskā palīdzība vai konsultācijas, lai izprastu un palīdzētu bērnam iegūt pagaidu aizsardzību un nepieciešamības gadījumā uzsāktu apelācijas procesu.

Kopumā no jums tiek sagaidīts, ka rīkosieties kā bērna aizstāvis un veicināsiet bērnu tiesības attiecībās ar dažādām valsts iestādēm un pakalpojumu sniedzējiem un noteiktās procedūrās.

Bērna dalības atvieglošana, informējot bērnu, uzklausot viņa uzskatus un radot vidi, kurā citi dalībnieki ņem vērā bērna uzskatus

Lai bērns varētu veidot savus uzskatus un aktīvi piedalīties procesā, bērnam ir jābūt **pietiekami informētam**. Kā aizbildnim jums jāinformē bērns par viņa tiesībām, pieejamajiem pakalpojumiem un dažādām procedūrām, tai skaitā par specifiskām darbībām un iespējamiem procedūru iznākumiem.

([35]) Eiropas Komisija, Rīcības plāns nepilngadīgajiem bez pavadības (2010.–2014. gads), COM(2010)213 galīgā redakcija, Brisele, 2010. gada 6. maijs, 12. lpp.

Bērns var nesaņemt pietiekami daudz informācijas vai var pārprast vai aizmirst informāciju. Jums kā aizbildnim ir pienākums pārliecināties, ka bērnu sasniedz bērniem draudzīga informācija valodā, ko bērns saprot.

Padoms

Var noderēt EUAA brošūra, kuras mērķauditorija ir pagaidu aizsardzības direktīvai pakļautie bērni, lai informētu viņus par viņu tiesībām.

Tā ir pieejama dažādās valodās, tostarp ukraiņu valodā, šeit: https://euaa.europa.eu/publications/what-you-need-know-about-temporary-protection-children

TPD (16. panta 2. punkts) arī nosaka **bērna tiesības tikt uzklausītam** izmitināšanas noteikšanas kontekstā. Šīs tiesības attiecas uz visiem lēmumiem, kas ietekmē bērnu, tostarp saistībā ar pakalpojumu sniegšanu un saistībā ar administratīvo un tiesas procesu. Bērniem var būt dažādas vajadzības, lai panāktu, ka viņu uzskati tiek sadzirdēti un uzklausīti, piemēram, daži bērni var būt kautrīgi, dažiem var būt dzirdes vai runas traucējumi, citiem var būt nepieciešams tulks. Daži bērni var būt pieraduši pie viedokļa formulēšanas un izteikšanas, dažiem to izdarīt var būt grūtāk. Tā kā iestāžu lēmumi ne vienmēr atbilst bērna vēlmēm, aizbildnim ir arī jākontrolē bērna cerības.

Gadījumos, kuros bērni bez pavadoņa pamet Ukrainu, ierēdņiem un pakalpojumu sniedzējiem būs jānodrošina, ka bērnam ir pieejams tulks un ka mutiskās tulkošanas pakalpojumi atbilst kvalitātes standartiem. Tulki nedrīkst grozīt saturu un komunikācijas būtību, tulkiem jābūt neitrāliem un jāizvairās no bērna iebiedēšanas. Bērnam var būt būtisks tulka dzimums, un bērnam ir jāvaicā, kam bērns dod priekšroku, īpaši gadījumā, ja bērns ir vardarbības vai ekspluatācijas upuris, vai gadījumā, ja komunikācija skar sensitīvus jautājumus. Tiešsaistes/virtuālā tulkošana pa tālruni var noderēt gadījumos, kad nepieciešama ātra un anonīma piekļuve pakalpojumiem un ukraiņu vai citu runāto valodu mutiskās tulkošanas pakalpojumi konkrētajā vietā nav pieejami.

Bērna drošības un labklājības nodrošināšana

Būtiski ir atklāt un reaģēt uz bērna īpašajām vajadzībām, tai skaitā bērna pieteikšanu nepieciešamajiem pakalpojumiem, piemēram, turpmāk minētajiem.

→ **Dzīvesvieta.** TPD (16. pants) nosaka, ka dalībvalstīm ir jānodrošina bērniem bez pavadoņa dzīvesvieta un jātiek izmitinātiem ar pieaugušiem radiniekiem, audžuģimeni, uzņemšanas centros vai ar personu, kas pieskatīja bērnu bēgot. Jums kā aizbildnim būs jānodrošina, ka bērna dzīvesvieta ir piemērota un ka tiek ņemti vērā arī bērna uzskati par izvietošanu vai ievietošanu, kā to paredz 16. panta 2. punkts. Aizbildnim būs arī jānovēro bērna uzturēšanās

pie radiniekiem vai aprūpētāja, lai pārliecinātos, ka bērnam klājas labi. Ja bērns ierodas ar bērnu grupu, piemēram, sporta komandu vai no ukraiņu iestādes, ieteicams bērniem ļaut uzturēt ciešu kontaktu ar citiem grupas biedriem, izvairoties no bērna atkārtotas institucionalizācijas.

→ **Piekļuve izglītībai.** TPD (14. panta 1. punkts) paredz personām, kas jaunākas par 18 gadiem, piekļuvi izglītības sistēmai ar tiem pašiem nosacījumiem, kā uzņēmējvalsts valstspiederīgajiem. Kā aizbildnim jums ir jāpārliecinās, ka tiek nodrošināta piekļuve kvalitatīvai izglītībai un ka bērns ir uzņemts skolā. Jums var būt jāsniedz bērnam atbalsts administratīvo prasību izpildē, piemēram, iepriekšējo grādu vai diplomu apstiprināšanā, vai piekļuves valodu nodarbībām nodrošināšanā.

→ **Piekļuve medicīniskai vai citai palīdzībai.** TPD (13. panta 4. punkts) nosaka, ka bērni bez pavadoņa ir personas, kam var būt īpašas vajadzības, tāpēc tām pienākas medicīniska vai cita veida palīdzība. Tajā ietilpst, piemēram, psiholoģisks atbalsts bērniem, kas bijuši liecinieki kara noziegumiem, vai pakalpojumi bērniem, kas ir izvarošanas upuri. Kā aizbildnim jums ir jānodrošina, ka bērns ir pieteikts un viņam ir tūlītēja pieeja atbalsta pakalpojumiem.

→ **Ģimenes atkalapvienošanās.** Aizbildnim ir jāveicina cieša kontakta nodrošināšana ar bērna vecākiem, ja vien nav iemeslu domāt, ka tas neatbilst bērna interesēm. Ja bērniem nav kontakta ar vecākiem vai ģimenes locekļiem vai nav zināma viņu atrašanās vieta, kā aizbildnim jums ir jāuzsāk vai jālūdz iestādes uzsākt ģimenes locekļu izsekošanu. Tiklīdz ģimene ir atrasta, jums ir jāveicina ģimenes atkalapvienošanās pēc tam, kad ir izvērtēts, ka izsekošana un atkalapvienošanās atbilst bērna interesēm.

Ģimenes atkalapvienošanās process jūsu valstī

Meklējiet informāciju valsts tiesiskajos aktos, lai noskaidrotu, kuras organizācijas jūsu valstī ir atbildīgas par ģimenes locekļu izsekošanu, un iegūtu informāciju par atkalapvienošanās procesu.

Saikne ar citiem profesionāļiem

Kā aizbildnim jums būs jānodrošina, ka bērns saņem visus nepieciešamos pakalpojumus, tostarp juridiskos, sociālos, veselības aprūpes, psiholoģiskos, materiālos un izglītības pakalpojumus. Lai to nodrošinātu, jums būs jāuztur regulāri kontakti ar bērnu un jārīkojas, sadarbojoties ar citām aģentūrām, iestādēm, pakalpojumu sniedzējiem un citām personām. Jūs esat bērna atsauces persona un saikne starp bērnu un speciālistiem, kas nodrošina bērnam aprūpi un palīdzību. Bērnu no Ukrainas iestādēm gadījumā tajā ietilpst koordinācija ar ukraiņu aizbildni vai pieaugušo personu, kas pavadīja bērnu grupu uz ES.

Aizbildnim nepieciešamības gadījumā ir arī jārūpējas par bērna kontaktu un komunikāciju ar citiem speciālistiem. Jums būs arī jāciena un jāpārstāv bērna tiesības tikt uzklausītam un jāorganizē bērna dalība tādu lēmumu pieņemšanā, kas skar bērnu.

Jūsu kā aizbildņa atbildībā ietilpst arī situācijas, kurā iesaistīts bērns un citu profesionāļu atbalsts, novērošana ar mērķi nodrošināt, ka visi sniegtie pakalpojumi ir piemēroti un atbilst bērna interesēm.

Pielikumi

Papildu avoti

EUAA

EUAA platforma “Kas ir kas” ir informācijas avots par galvenajām ieinteresētajām personām un viņu lomu patvēruma un uzņemšanas sistēmās, pamatojoties uz valsts politiku un tiesību aktiem, un to, kā tas tiek īstenots praksē. Tajā ietilpst lapa par pagaidu aizsardzību, kas pieejama šeit: https://whoiswho.euaa.europa.eu/Pages/Temporary-protection.aspx

EASO, *Praktiskā rokasgrāmata par bērna interešu ievērošanu patvēruma procesos*, 2019. gads.

FRA

ES Pagaidu aizsardzības direktīvas īstenošana valsts likumdošanā izvēlētās ES dalībvalstīs, 2022. gada oktobris, regulāri atjaunināts.

Bērni bez vecāku aprūpes, kuri atrasti kādā ES dalībvalstī, kas nav viņu izcelsmes valsts — rokasgrāmata bērnu tiesību uzlabošanai, koncentrējoties uz cilvēku tirdzniecības upuriem, 2019. gads.

FRA un Eiropas Komisija, *Aizbildnība bērniem, kuriem atņemta vecāku aprūpe — rokasgrāmata aizbildnības sistēmu stiprināšanai, lai parūpētos par cilvēku tirdzniecībā cietušo bērnu īpašajām vajadzībām*, 2014. gads.

Eiropas Tiesiskās sadarbības tīkls

Informācija par Ukrainu — Avoti un informācija saistībā ar Ukrainu, pēdējoreiz atjaunināta 2022. gada 7. oktobrī.

Eiropas Komisija

Atdalītie bērni un bērni bez pavadoņa, kas bēg no kara Ukrainā — BUJ par reģistrāciju, uzņemšanu un aprūpi, 2022 gads.

ES solidaritātes ar Ukrainu tīmekļvietne ar informāciju par cilvēkiem, kas bēg no kara Ukrainā ir pieejama šeit: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/index_en.

- Šajā tīmekļvietnē ir iekļauta galvenā informācija par tiesībām, kas attiecas uz robežas šķērsošanu ES valstī, tiesībām uz pagaidu aizsardzību un pieteikšanos starptautiskajai aizsardzībai, kā arī tiesībām uz ceļošanu Eiropas Savienības robežās.

UNHCR

Ukrainas bēgļu situācijas datu portāls

Informāciju bērniem un jauniešiem, kas ierodas no Ukrainas, var iegūt Rumānijas, Slovākijas, Polijas UNHCR valsts biroju palīdzības lapās.

UNICEF

Norādījumi pārvietoto un bēgļu bērnu aizsardzībai Ukrainā un ārpus tās — kā iestādes un atbalsta darbinieki var palīdzēt aizsargāt Ukrainas kara dēļ pārvietotos bērnus no cilvēku tirdzniecības un cita veida ekspluatācijas un ļaunprātīgas izmantošanas, 2022. gada 10. marts.

IOM

IOM Platforma cilvēku tirdzniecības apkarošanai humanitāros apstākļos.

Pilsoniskās sabiedrības organizācijas

Bezvēsts pazudušie bērni Eiropā, *Praktiski norādījumi cilvēku tirdzniecības un migrējošu bērnu pazušanas novēršanai un rīcībai šādos gadījumos*, 2019. gads

Proguard, *Ilgtspējīgs risinājums: integrācija uzņēmējvalstī*

4.1. Aizbildņa lomas darbplūsma pagaidu aizsardzības kontekstā

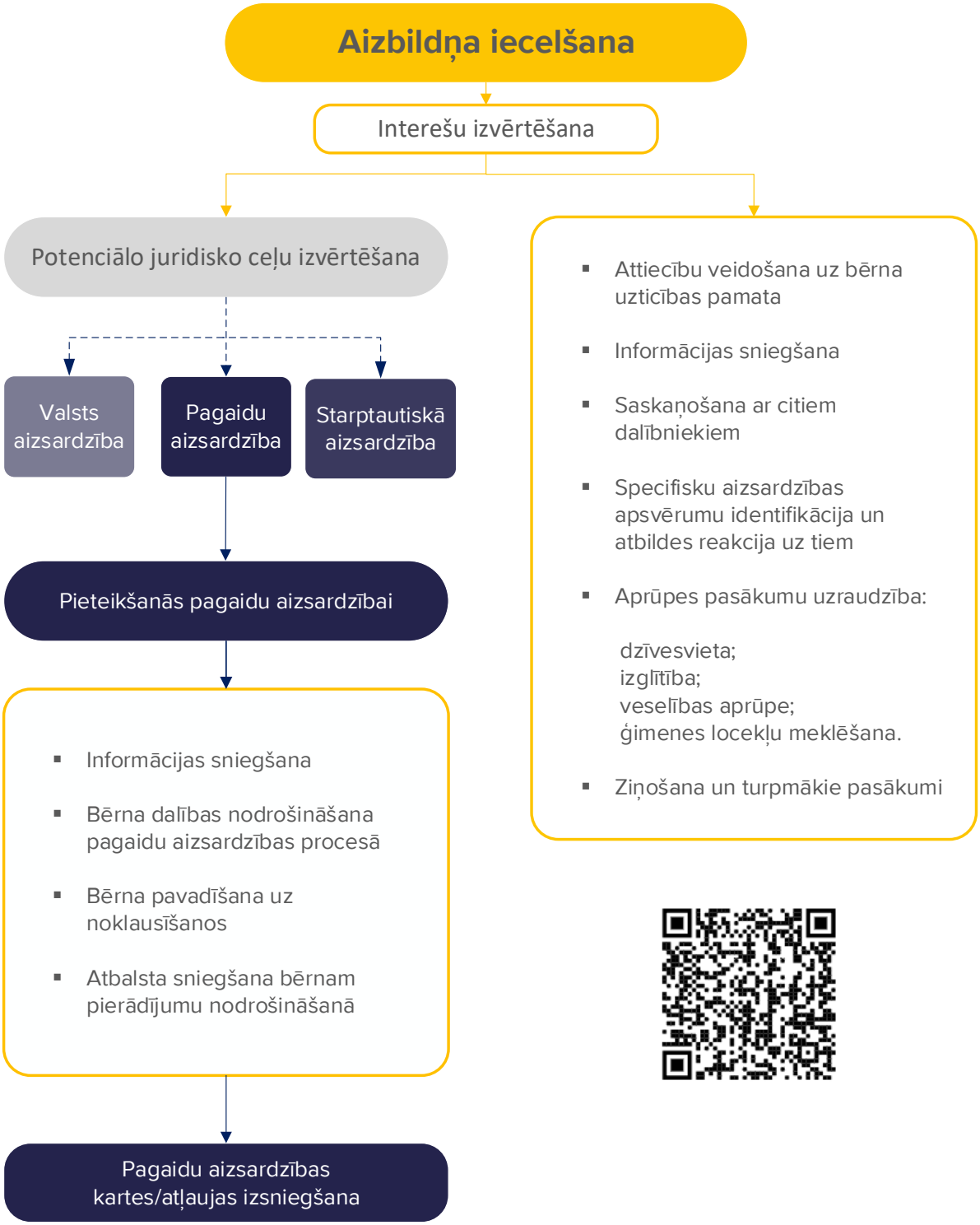

Publications Office
of the European Union

FRA
EUROPEAN UNION AGENCY
FOR FUNDAMENTAL RIGHTS

euaa
EUROPEAN UNION
AGENCY FOR ASYLUM